

Asia: VN/9806/2021

Taiteen edistämiskeskusta koskeva arviointi

1. Taiteen edistämiskeskuksen perustehtävää, tulevaisuuden visioita ja strategista asemointia tulee terävöittää

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Erityisesti tulisi terävöittää Taiteen edistämiskeskuksen alueellista tehtävää sekä visiota ja strategista asemointia yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja alueiden kanssa. Tällä hetkellä Taiteen edistämiskeskus näyttäytyy monissa maakunnissa vain pienehkön taiteilijoiden tuen jakajana eikä toivotun kaltaisena aktiivisena kumppanina tai edes verkoston osana. Tilanne on joissakin maakunnissa toinen, joten siksikin olisi tärkeää luoda kaikki alueet kattava, perustehtävässä määritelty ja tasapuolinen läsnäolo maakunnissa. Se ei saisi olla henkilöstä riippuvainen eikä siinä saisi olla maakuntien välistä vaihtelua ainakaan siinä määrin kuin nyt.

2. Taiteen edistämiskeskuksen ohjauksen ja strategisen johtamisen tueksi tulee perustaa erillinen hallitus

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Arviointiraportti ei anna suoraan vastausta siihen, miten hallituksen rooli ja päätäntävalta määriteltäisiin, miten se koottaisiin ja mikä olisi hallitustyöskentelyn sisältö. Olisiko hallitus todellinen, strategisesti Taiteen edistämiskeskuksen toimintaa linjaava elin vai vain johtajan sparraaja? Mikä olisi jatkossa taideneuvoston rooli? Valtaa on Taiteen edistämiskeskusta muodostettaessa keskitetty sen johtajalle, joten toimiva ja asiantunteva hallitus toisi lisäosaamista ja laajempaa ajattelua Taiteen edistämiskeskuksen toimintaan ja erityisesti siihen liittyviin strategisiin valintoihin. Hallitus ei kuitenkaan korvaa opetus- ja kulttuuriministeriön tulosohjauksen puutteita ja pahimmillaan se voi olla vain lisä jo nyt hankalasti hahmottuvan Taiteen edistämiskeskuksen hallinnossa. Hallituksessa tulisi olla jäseniä myös pääkaupunkiseudun ja suurten kaupunkikeskusten

ulkopuolelta, jotta niidenkin ääni tulee kuultua: todellisuus taiteen ja kulttuurin kentällä vaihtelee maan eri osissa ja kansalaisten sekä toimijoiden tasavertainen kohtelu edellyttää tämän moninaisuuden huomioimista.

3. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Taiteen edistämiskeskuksen välistä tulosohjausta tulee terävöittää

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Olisi hyvä määritellä tulosohjauksessa myös Taiteen edistämiskeskuksen tavoitteet alueellisen toiminnan suhteen. Tätä teemaa käydään läpi mm. OKM:n julkaisussa 2018:20, Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä. En usko tilanteen siitä suuresti muuttuneen eli alueilla toivotaan alueet huomioon ottavaa tulosohjausta, jonka tavoitteista myös alueet pidetään tietoisena. Voisiko teeman sekä sen yhteiset tavoitteet ja muodot sekä Taiteen edistämiskeskuksen alueellisen toiminnan huomioida maakuntien ja ministeriöiden välisissä aluekehityskeskusteluissa?

4. Taiteen edistämiskeskuksen itsenäistä asemaa tulee vahvistaa ministeriön tavoiteohjelmissa määritellyn delegointiperiaatteen mukaisesti

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Tämä selkeyttää Taiteen edistämiskeskuksen roolia ja korostaa sen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön välisen tulosohjauksen merkitystä.

5. Taiteen toimikuntalaitos tulee uudistaa perusteellisesti

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Muutos tulee tehdä tämän arvioinnin tuloksia jalostaen, mutta siten, että Taiteen edistämiskeskuksen jakamista taitelija-apurahoista kohtuullinen ja riittävä osa jaetaan edelleen alueilla tai huolehditaan muuten siitä, että alueiden osaaminen ja tavoitteet tulevat huomioitua. Pelkästään kansalaisten tasavertainen kohtelu edellyttää sitä, että alueilla asuvat ja toimivat taitelijat saavat oikeudenmukaisen arvioinnin apurahoja jakaessaan sekä apurahan suoman mahdollisuuden taiteelliseen työhönsä. Tämän on vaikea nähdä toteutuvan tilanteessa, jossa asiantuntijapoolista tulevia arvioitsijoita on vain kaksi ja päätöksen apurahan myöntämisestä tekee yksi kansallinen toimikunta. Tuo joukko ei voi mitenkään omata kattavaa tietämystä koko maan taidekentästä. Voidaanko apurahaesityksistä pyytää lausuntoja alueelta tai kuulla alueita jollakin muulla tavalla, jos arvioinnissa esitettyyn toimintamalliin siirrytään?

6. Taiteen edistämisen alueellista toimintaa tulee vahvistaa ja toiminnot tulee organisoida uudelleen

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Taiteen edistämiskeskuksen alueelliselle toiminnalle tulee määritellä selkeä tavoite ja toimintaraami. Se ei saa olla eri alueilla muodoltaan tai intensiteetiltään erilaista. Tavoitteena tulee olla tasalaatuinen alueellinen läsnäolo, jonka sisältö määritellään sekä Taiteen edistämislaitoksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön tulosneuvotteluissa että Taiteen edistämiskeskuksen strategiassa ja visiossa. Toimipisteiden määrästä riippumatta Taiteen edistämislaitoksen on oltava riittävästi resurssoituna läsnä jokaisessa maakunnassa ja osallistuttava kyseisen maakunnan aluekehittämiseen (mm. maakuntaohjelmat ja alueelliset kulttuuristrategiat sekä työryhmät ja luovan talouden kehittäminen) täysipainoisesti. Tähän tarvitaan sekä erityisasiantuntijoiden että läänintaiteilijoiden/aluetaiteilijoiden osaamista. Kullakin alueella tulee olla vastuullinen erityisasiantuntija tai vastaava ja lisäksi valtaosan läänintaiteilijoista/aluetaiteilijoista tulee tehdä työtään heille sijoituspaikaksi määritellyssä aluetoimipisteessä.

Aluetoimipisteiden resurssoinnissa on otettava realistisesti huomioon asiantuntijan tekemisen raamit: yksi asiantuntija ei pysty mitenkään olemaan yhtä aikaa neljän maakunnan aluekehittämisessä aktiivisesti mukana oleva toimija. Taiteen edistämiskeskuksen ja maakuntien sekä siellä toimivien taiteilijoiden ja muiden toimijoiden toimiva, vastavuoroinen ja luonteva vuorovaikutus edellyttää matalan kynnyksen läsnäoloa alueilla. Se on tällä hetkellä alueilta joko karkaamassa tai jo kokonaan karannut.

On aiheellista pohtia, onko tavoitteena muodostaa Taiteen edistämiskeskuksesta keskusvirasto, joka ei ole alueilla läsnä kuin teoriassa? Se olisi sitten sanottava suoraan ja sille on saatava myös poliittinen hyväksyntä – toki se on samalla alueiden ja kansalaisten tappio, kun taiteeseen ja kulttuuriin liittyvä päätöksenteko karkaa kokonaisuudessaan alueilta. Näinhän on jo tapahtunut kehittämisrahoitukseen liittyen.

Tilanne onkin varsin absurdi. Maakuntien liitot vastaavat lakiperusteisesti maakunnan aluekehittämisen strategisesta linjaamisesta sekä kulttuurin yhteensovittamisesta. Rahoitus on niistä kummankin toteuttamisessa tärkeässä roolissa. Samaan aikaan taiteeseen ja kulttuuriin osoitettavan rahoituksesta päättäminen on siirtynyt tai siirtymässä kokonaan pois alueilta eikä maakuntaohjelman sisältämiä maakunnan yhteisiä kehittämislinjauksia oteta siinä huomioon. Maakunnilla ei ole mahdollisuutta ottaa rahoituksenjakoon kantaa eikä maakuntiin edes tiedoteta siitä, mihin Taiteen edistämiskeskus osoittaa rahoitusta tai mitä tällä rahoituksella tavoitellaan ja tehdään. Asioita hoidetaan siten silloissa, jolloin tulokset jäävät väistämättä vähäisemmiksi, kun jos asioita tehtäisiin yhdessä.

7. Taiteen rahoitusmalli tulee uudistaa. Uudistuksen tueksi tulisi laatia kokonaisvaltainen selvitys taiteen rahoituksen tilasta ja tulevaisuudesta.

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Tämänhetkinen rahoitusmalli on sekava ja haavoittuva, mutta päätökset rahoitusmallin uudistamistavasta ja sen tavoitteista on tehtävä vasta selvityksen tuloksiin perustuen. Selvityksessä on otettava huomioon olosuhteiden vaihtelu maan eri osissa sekä kuultava laajalti myös alueiden ja maakuntien kantaa. Lisäksi tulee huomioida taiteen ja kulttuurin julkisen rahoituksen rinnalla toimiva yksityinen rahoitus (esim. säätiöt), joka on kokonaisuudelle elintärkeä. Mitä kävisi, jos se vähenisi samaan aikaan julkisen rahoituksen kanssa? Selvityksen on oltava kattava ja sen tulee sisältää myös skenaariotyöskentelyä ja ennakointia.

8. Taiteen edistämiskeskuksen toiminnan kansainvälisyyttä tulee vahvistaa

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Suomen taiteelle ja kulttuurille kansainvälisyyden lisääminen on tärkeä ja suotava asia, mutta se ei saa tapahtua alueiden kustannuksella. Kansainvälisyyden on oltava läpileikkaavaa Taiteen edistämiskeskuksen koko toiminnassa ja sen tulee avata ovia myös alueille. Kansainvälisyyttä tukisi merkittävästi nykyistä tiiviimpi yhteistyö muiden suomalaisen kulttuurin ja taiteen kansainvälistäjien kanssa sekä esimerkiksi alueilla tehtävän kansainvälisen verkostotyön kanssa. Resurssien yhdistäminen lisäisi väistämättä näkyvyyttä ja onnistumisia.

Taiteen edistämiskeskuksen uudistamisen vaihtoehdot

Raportissa on esitetty uudistamisen vaihtoehdoiksi kolme kehittämismallia (s. 149-152).

Mikä esitetyistä kehittämismalleista olisi mielestänne sopivin.

Alueellisesti verkostoitunut taiteen ekosysteemien tukija

Perustele valintasi

Taiteen edistämiskeskus on osallistunut aluekehittämiseen vaatimattomasti, kun se on painottanut kansallisten, isojen kehittämishankkeiden ja kansallisen toiminnan kehittämistä. Siten yhteistyö mahdollisuutena tuottaa hyötyä ja voimavaroja taiteelle ja kulttuurille erityisesti alueilla, mutta välillisesti myös koko maassa, on jäänyt testaamatta. Toimintaa on tehty eri organisaatioissa ja rinnakkain, joka on todellista resurssien hukkaamista, mistä kärsivät ennen kaikkea taide ja kulttuuri sekä sen tekijät ja siitä nauttiva yleisö. Toki useimmiten tilanne on ollut se, että Taiteen edistämiskeskus on jäänyt alueilla optioksi eli sen läsnäolo on ollut vähäistä tai olematonta. Olisi erittäin tärkeää, että Taiteen edistämiskeskus olisi mukana aluekehittämisen verkostoissa ja alueiden kehittämisessä kaikissa maakunnissa. Siten taiteen ja kulttuurin asiantuntemus yhdistettynä paikallisten resurssien hyvään tuntemukseen saataisiin mukaan yhteiseen tekemiseen, joka olisi

kaikkien etu ja näkyisi taiteen ja kulttuurin aiempaa parempana huomioimisena ja vaikuttavuutena aluekehittämisessä.

Alueilla tarvitaan toimija, joka tuntee taiteen kentän mahdollisuudet, resurssit ja haasteet alueilla sekä kykenee suhteuttamaan ne muihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Taiteen edistämiskeskus on tähän sopiva, tarkoituksenmukainen ja puolueeton auktoriteetti, jos se ottaa tehtävän hoitaakseen ja saa siihen riittävät resurssit. Sen alueellisilla toimipisteillä tulee olla riittävät, itsenäiset valtuudet osallistua alueellisiin kehittämishankkeisiin, joihin osoitetaan rahoitusta sekä alueille tulevista taitelijoiden apurahoista että kehittämisrahoista alueita ja niiden strategisia linjauksia kuullen. Arviointiraportissa esitetty pelko siitä, että taide määrittyisi liian vahvasti osaksi alueellista kehittämistoimintaa sekä taiteen valtakunnallisten ja kansainvälisten kärkihankkeiden jääminen alueellisen taiteen edistämistoiminnan varjoon, on turha. Taide ei voi koskaan olla liian vahvasti osana alueiden kehittämistä – siitä vastavoimat pitävät huolen – eikä alueellisuus vie pois pohjaa kansallisilta ja kansainvälisiltä kärkihankkeilta.

Talka Anu

Etelä-Karjalan liitto - Elinvoimayksikön kehittämispäällikkö